

УДК 342.92

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2020.2.16>

Оксана Володимирівна Панасюк,

кандидат юридичних наук, доцент,

Сумська філія

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кафедра юридичних дисциплін (завідувач);

<https://orcid.org/0000-0003-1621-687X>

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНИХ ВІДНОСИН ЯК ОБ'ЄКТА ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Охарактеризовано поняття адміністративно-деліктних відносин, їх соціальну природу, ознаки (властивості, характерні риси), особливості як виду адміністративно-правових відносин, структуру (об'єкти, суб'єкти та зміст) і види адміністративно-деліктних відносин. Висвітлено підстави виникнення, зміни та припинення адміністративно-деліктних відносин, їх відмежування від інших схожих відносин.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, делікт, адміністративно-деліктні відносини, правопорушення, адміністративна відповідальність.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Високий рівень адміністративної деліктності в Україні сьогодні свідчить про невиконання державою одного з її важливих завдань. Занепокоєння викликають також нинішній стан урегульованості адміністративно-деліктних відносин та фактичний стан їх реалізації.

Традиційною для адміністративно-правових норм у цілому, зокрема для тих, що врегульовують адміністративно-деліктні відносини, є їх розпорошеність у різних правових актах. При цьому адміністративне законодавство, що врегульовує адміністративно-деліктні відносини, є застарілим (КУпАП 1984 р.). Так, незважаючи на численні зміни, що вносилися до КУпАП, досі обговорюються прогалини в регулюванні адміністративно-деліктних відносин та наявні колізії. Незважаючи на затяжну відсутність адміністративно-деліктного законодавства, яке відповідало б вимогам сьогодення, в Україні відсутня єдина державна стратегія попередження адміністративної деліктності. Тому на практиці притягнення до адміністративної відповідальності виконує здебільшого завдання покарання порушника та попередження нових порушень через побоювання відповідальності, а щодо превенції поки що в Україні більше пишуться наукові статті, ніж дійсно відбувається перевиховання правопорушника та превенція деліктів.

Стан дослідження проблеми

Питанню дослідження адміністративно-деліктних відносин були присвячені праці таких учених, як С. С. Алексєєв, О. М. Бандурка, А. С. Васильєв, Ю. П. Битяк, С. М. Гусаров, Л. В. Коваль, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, А. П. Коренев, В. І. Курило, Д. М. Лук'янець, В. М. Марчук, О. В. Муза, О. Ю. Салманова, М. М. Тищенко, Ю. С. Шемшученко, О. М. Якуба та ін. Однак дослідження, що давало б об'єднану характеристику адміністративно-деліктних відносин як об'єкта правового дослідження в юридичній літературі, сьогодні відсутнє.

Мета і завдання дослідження

Імплементація адміністративно-деліктних норм є фундаментом, на якому гуртуватимуться перетворення в країні відповідно до вимог сьогодення. Для виконання цього завдання критично необхідним є дослідження адміністративно-деліктних відносин. Отже, *метою* цієї статті є висвітлення сучасного стану правового дослідження адміністративно-деліктних відносин. Об'єктом цього дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі вчиненням адміністративного делікту. *Завданнями* є характеристика соціальної природи поняття адміністративно-деліктних відносин, визначення їх ознак (характерних рис) та особливостей, а також структури й видів адміністративно-деліктних відносин. До завдань статті також відносимо висвітлення підстав виникнення, зміни та припинення адміністративно-деліктних відносин, їх відмежування від інших схожих відносин.

Наукова новизна дослідження полягає у висвітленні авторського погляду на проблему правового дослідження адміністративно-деліктних відносин. Дослідження адміністративно-деліктних відносин дозволить з'ясувати проблеми в законодавстві, допоможе напрацювати механізм правового регулювання та в подальшому вирішити практичні проблеми, а також в цілому знизити рівень адміністративної деліктності.

Виклад основного матеріалу

Є. В. Шульга, досліджуючи адміністративно-деліктні відносини в Україні, розглядає їх як певну складну сукупність суспільних відносин. На його думку, такі відносини є пов'язаними із застосуванням заходів адміністративного примусу, що використовуються державою, до яких належать попередження, припинення і покарання. Адміністративно-деліктні відносини встановлюються між суб'єктами прав та юридичних обов'язків; однією із сторін цих відносин завжди виступають органи державної влади. При цьому досить слушно акцентовано увагу на питанні попередження вчинення адміністративних деліктів у боротьбі з деліктами. Дослідник дійшов висновку, що адміністративно-деліктні відносини є врегульованими нормами

права та забезпечуваними державним примусом правомірними і неправомірними суспільними відносинами, що виникають в односторонньому порядку за ініціативою уповноваженого органу або посадової особи як реакція на порушення норми права, що передбачає адміністративну відповідальність [1, с. 10, 21].

У науці для визначення адміністративно-деліктних відносин використовуються такі їх ознаки, як урегульованість нормами адміністративного права, їх виникнення з приводу вчинення адміністративного правопорушення і, звісно ж, те, що, ці відносини є суспільними. Виділяють три групи суб'єктів адміністративно-деліктних відносин. Перша група суб'єктів – це особи, які притягуються до відповідальності за адміністративні делікти. До другої групи належать суб'єкти адміністративно-деліктних відносин з боку держави (органи, посадові особи). До третьої групи суб'єктів відносять усіх інших (потерпілого, адвоката, свідків та ін.).

Адміністративно-деліктні відносини, як і будь-які інші відносини, є розтягнутими в часі, і їх можна поділити на стадії. Традиційно виділяють чотири стадії, такі як порушення справи, розгляд та вирішення справи, виконання рішення (постанови) у справі, оскарження та опротестування постанови¹. Кожна із цих стадій відрізняється за складом суб'єктів адміністративно-деліктних відносин і, що головне, за змістом.

Соціальна природа адміністративно-деліктних відносин не лише зумовила їх виникнення і розвиток як єдиної сукупності суспільних зв'язків, але і визначила її основне призначення, суть якого полягає в ліквідації причин, під впливом яких виникають адміністративно-деліктні відносини. Адміністративна деліктологія й адміністративне законодавство України на сьогодні до певної міри відображають наявні реальності, рівень розвитку виробничих сил і відносин в існуючій суспільно-політичній системі в певний історичний період.

Адміністративна деліктологія визначається як сукупність знань про адміністративні делікти і деліктність як масове негативне явище, що містить в собі детермінанти протиправної поведінки делінквентів, і про їх особистість з метою вироблення і використання адекватних заходів для протидії адміністративним правопорушенням [2, с. 154].

Адміністративно-деліктні відносини мають низку характерних рис, притаманних іншим видам відносин. Зокрема, адміністративно-деліктні відносини та кримінально-правові відносини можуть бути схожими за певними рисами. Спільним у них є можливість

¹ Адміністративно-деліктні відносини // Юридичний словник-довідник : сайт. URL: <https://subject.com.ua/pravo/dict/34.html> (дата звернення: 03.05.2020).

правопорушника або злочинця обирати, на що буде спрямовано його правовідносини (злочин чи проступок).

Також в адміністративно-деліктних і кримінально-правових відносин є такі спільні ознаки: 1) належність до специфічного виду суспільних відносин; 2) ідеологічність; 3) наявність волевого характеру; 4) те, що виникнення, зміна або припинення відносин відбувається на основі норм права в разі настання передбачених нормою юридичних фактів; 5) те, що вони є юридичною формою індивідуалізованого зв'язку суб'єктів; 6) наявність двостороннього характеру; 7) охорона державою, забезпечення заходами державного впливу [1, с. 31].

У науковій літературі також відмічають специфічні ознаки провадження у справах про адміністративні правопорушення, а саме: особливість органів, що здійснюють провадження; специфіка і процедура оформлення актів; швидкість та економічність [3].

Особливість суб'єктного складу адміністративно-деліктних відносин зумовлюється наявністю органу публічної адміністрації та його посадових осіб як суб'єкта адміністративної юрисдикції. Суб'єкти, стосовно яких вирішується справа, та незацікавлені суб'єкти є допоміжними учасниками провадження, що мають відповідати певним вимогам (встановлення вимоги до мінімального віку порушника для притягнення його до адміністративної відповідальності).

Економічність адміністративно-деліктних відносин зумовлюється як потребами процесуальної економії, так і незначною порівняно зі злочинами суспільною шкодою адміністративних правопорушень. Економічність полягає у балансі між виконанням завдань із припинення адміністративного правопорушення, відшкодування завданої адміністративним правопорушенням шкоди, попередження нових правопорушень шляхом забезпечення невідворотності відповідальності за скоєне правопорушення з одночасним забезпеченням економічної доцільності адміністративно-деліктного процесу.

З економічної точки зору, розрахувати витрати та прибутки від адміністративних процедур із притягнення до адміністративної відповідальності складно. Шкода, завдана адміністративними деліктами правопорядку, має якісний, а не кількісний вимір, а тому не піддається економічним розрахункам. Хоча ціна адміністративної деліктності може розраховуватися, як у кримінології розраховується ціна злочинності.

Розумність строків адміністративних проваджень із притягнення до адміністративної відповідальності обумовлює швидкість адміністративно-деліктних відносин.

Ознакою адміністративно-деліктних відносин є те, що вони виникають і відбуваються незалежно від бажання суб'єкта правопорушення. Незалежно від заподіяної шкоди і спрямованості проступок є порушенням правового порядку.

Публічність адміністративно-деліктних відносин виражається у нормах, сформульованих законодавцем у вигляді обов'язку із переслідування, осуду і покарання та здійснення відповідних процесуальних дій. При цьому враховується воля потерпілого (визнається приватний інтерес в адміністративно-деліктних відносинах). Наприклад, у разі адміністративного правопорушення, спрямованого на приватну власність, права і свободи громадян, примирення винної особи з потерпілим є бажаною.

Інституту адміністративної відповідальності, на відміну від кримінальної відповідальності (крадіжка, шахрайство, привласнення, розтрата), не притаманне провадження у формі приватного обвинувачення. Для адміністративного делікту, що є таким саме за змістом діяння, але в менших розмірах, приватного порядку притягнення до адміністративної відповідальності не передбачено.

Кодекс адміністративного судочинства України вважає досягнення сторонами примирення підставою для закриття провадження у справі. Інститут примирення сторін в адміністративному судочинстві потребує доопрацювання, оскільки у ст. 113 КАС України не зазначено форму реалізації примирення. Однак, уживаючи термін «сторони», законодавець не включив у цю категорію потерпілого у справах про адміністративні правопорушення, – не має статусу сторони. Тож удосконалення адміністративно-деліктних відносин може здійснюватися, зокрема, шляхом запровадження процедури примирення. Така процедура може використовуватись за згодою сторін на різних етапах судового розгляду адміністративних справ до моменту винесення постанови і передбачає зупинення розгляду справи про адміністративне правопорушення.

У контексті нашого дослідження до особливостей адміністративно-деліктних відносин можна віднести їх регулювання адміністративно-деліктним правом. Особливістю правового регулювання адміністративно-деліктних відносин полягає в тому, що їх виникнення пов'язується з порушенням норм матеріального права, а розвиток і припинення – з реалізацією норм права адміністративно-процесуального. Основою адміністративно-деліктного законодавства в Україні на сьогодні є Кодекс України про адміністративні правопорушення 1984 р. До законодавства України про адміністративні правопорушення належать й інші закони України.

У науковій літературі відмічається іманентність (внутрішня притаманність) як одна з основних ознак адміністративно-деліктних відносин. Вона передбачає стійкість та непорушність взаємозв'язку делікту, стягнення і процедури його застосування, встановлених законодавством України (юридична складова), із таким соціальним явищем, як деліктність (фактична складова). Беручи до уваги характер

адміністративного примусу, правове регулювання адміністративно-деліктних відносин має специфічні ознаки. По-перше, є можливість поєднати адміністративний примус з іншими видами відносин (крім кримінальної відповідальності). По-друге, ці відносини виникають з порушень приписів адміністративно-деліктного законодавства (визначення в законодавстві адміністративної відповідальності за діяння). По-третє, такою ознакою є склад суб'єктів адміністративно-деліктних відносин (сторони у справі, тобто правопорушник та суб'єкт адміністративної юрисдикції, визначений законодавством). По-четверте, це економічна доцільність і швидкість адміністративних процедур [1, с. 10–11].

Ще однією особливістю адміністративно-деліктних відносин є можливість поєднання їх з іншими видами відносин, пов'язаних з відповідальністю (крім кримінальної, адже відповідно до ст. 9 КУпАП адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає в тому випадку, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності). Відносин ж цивільно-правової, дисциплінарної та матеріальної відповідальності можуть виникати з того ж адміністративного делікту.

Особливістю правового регулювання адміністративно-деліктних відносин, як уже згадувалося, є також те, що їх виникнення пов'язується з порушенням норм адміністративно-процесуального права, а розвиток і зупинення – з реалізацією норм права адміністративно-процесуального. Крім того, адміністративна відповідальність передбачається як за порушення норм адміністративного законодавства, так і за порушення норм інших галузей права.

Отже, до специфічних рис адміністративно-деліктних відносин відносять такі:

- особливий суб'єктний склад адміністративно-деліктних відносин, зумовлений особливістю органів, що здійснюють провадження, зокрема наявністю специфічного суб'єкта – органу адміністративної юрисдикції;
- швидкість адміністративно-деліктних відносин, що передбачає розумність строків адміністративних проваджень щодо притягнення до адміністративної відповідальності;
- економічність, яка полягає в оптимальному балансі між виконанням завдань із припинення адміністративного правопорушення, відшкодування завданої адміністративним правопорушенням шкоди, попередження нових правопорушень з одночасним забезпеченням економічної доцільності адміністративно-деліктного процесу, витрати на здійснення якого не повинні перевищувати економічну вигоду від нього;

– виникнення адміністративно-деліктних відносин за фактом вчинення проступку і незважаючи на бажання потерпілого або деліквента;

– публічність, що проявляється у вигляді обов'язку з адміністративного переслідування, осуду і покарання;

– відповідальність, яка передбачається як за порушення норм адміністративного законодавства, так і за порушення норм інших галузей права (екологічного, податкового, митного тощо) [4, с. 72–73].

Вчинення адміністративного проступку призводить до виникнення адміністративно-деліктних відносин. На таку неправомірну діяльність у сфері державного управління поширюється сфера дії КУпАП.

Цим відносьнам притаманна традиційна структура правовідносин: суб'єкти таких відносин, об'єкт відносин та їх зміст. Так, структура окремих адміністративно-деліктних відносин складається з:

а) суб'єктів, що є взаємодіючими сторонами: один з них є носієм владних повноважень з притягнення до адміністративної відповідальності;

б) об'єкта, яким є поведінка суб'єктів, обумовлена вчиненням адміністративного правопорушення, через що вони вступили у взаємодію;

в) змісту, який утворюють суб'єктивні права і юридичні обов'язки взаємодіючих сторін, конкретизовані щодо об'єкта адміністративно-деліктних відносин.

Зміст адміністративно-деліктних відносин складається з окремих відносин, що являють собою систему відносин. Адміністративно-деліктні відносини починаються у зв'язку зі скоєнням адміністративних правопорушень. Юридичний факт скоєння адміністративного правопорушення є підставою виникнення адміністративно-деліктних відносин. Далі вони переходять у відносини адміністративної відповідальності. Потім особою, уповноваженою накладати адміністративні стягнення або забезпечувати їх практичну реалізацію, здійснюється владний вплив на суб'єкта адміністративного правопорушення.

Суб'єктивні права і юридичні обов'язки учасників адміністративно-деліктних відносин порушуються в процесі адміністративно-деліктних відносин. Інколи адміністративно-деліктні відносини можуть не породжувати відносини адміністративної відповідальності.

Тут слід зауважити, що головною ознакою правового статусу суб'єкта адміністративно-деліктних відносин, крім правоздатності та дієздатності, є деліктоздатність. Під останньою розуміють здатність нести юридичну відповідальність за власні дії. Вона передбачає, що в разі вчинення делікту неодмінно настає відповідальність. В адміністративно-деліктних відносинах деліктоздатність вважається підставою для реалізації дієздатності.

У дослідженнях адміністративно-деліктних відносин деліктоздатність суб'єктів цих відносин визначається як здатність особи, вступаючи в адміністративні правовідносини, відповідально здійснювати надані суб'єктивні права і покладені на неї юридичні обов'язки, що гуртуються на здатності нести адміністративну відповідальність за власні вчинки (зазнавати заходів державного примусу), що залежить від віку суб'єкта та ролі, яку він відіграє в адміністративно-деліктних відносинах.

Суб'єкт адміністративно-деліктних відносин – поняття ширше, ніж учасник адміністративно-деліктних відносин. Учасниками цих відносин можуть бути суб'єкти (мають права та обов'язки у справі) й інші особи, до завдань яких належить сприяння здійсненню деліктного процесу (свідки, перекладачі, експерти тощо).

Суб'єктів адміністративно-деліктних відносин класифікують, розділяючи на такі види: 1) адміністративні правопорушники, а також законні представники неповнолітніх правопорушників; 2) посадові особи, уповноважені застосовувати адміністративний примус для попередження або припинення адміністративних правопорушень; 3) особи з адміністративно-юрисдикційними повноваженнями; 4) особи, що реалізують (виконують) адміністративні стягнення; 5) особи, що є третьою стороною у справах про адміністративні правопорушення.

Залежно від статусу і ролі в адміністративно-деліктних відносинах суб'єктів поділяють на: а) суб'єктів адміністративної відповідальності (осіб, які вчинили адміністративний проступок); б) суб'єктів, які є стороною переслідування правопорушника – це три групи органів (посадових осіб) відповідно до стадій адміністративно-деліктних відносин; в) інших суб'єктів адміністративно-деліктних відносин [1, с. 15–16].

В адміністративно-деліктних відносинах актуальним і дискусійним є питання правового статусу (зокрема, їх деліктоздатності) юридичних осіб приватного та публічного права. Правосуб'єктність юридичних осіб публічного права (органів державної влади або місцевого самоврядування) передбачає наявність у них повноважень владного характеру та притягнення їх до відповідальності через їх посадових осіб. Юридичні особи публічного права можуть виступати суб'єктами адміністративного правопорушення чи суб'єктом управління. Юридичні особи приватного права в адміністративно-деліктних відносинах виступають лише як суб'єкти адміністративного правопорушення [1, с. 14–15].

О. В. Муза, аналізуючи виникнення і розвиток адміністративно-деліктних правовідносин, дійшов висновку, що адміністративно-деліктні відносини у широкому розумінні є складною правовою категорією. До її складу науковець відносить теоретичні питання адміністративного правопорушення та інституту адміністративної відповідальності,

порядок притягнення до адміністративної відповідальності винних осіб, а також процесуальну складову провадження у справах про адміністративні правопорушення, профілактичні заходи та заходи із запобігання вчиненню адміністративних правопорушень і ефективність адміністративно-деліктного законодавства. У вузькому значенні адміністративно-деліктні правовідносини розглядаються як вид адміністративно-процесуальних правовідносин, які виникають у сфері провадження у справах про адміністративні проступки. Змістом адміністративно-процесуальних норм визнається порядок виникнення і подальший розвиток адміністративно-деліктних відносин [5, с. 52].

Адміністративно-деліктні відносини є правоохоронними і за своєю суттю досить різноманітними. Отже, можна виділити окремі їх види.

За складом учасників можна виділити двосторонні або багатосторонні адміністративно-деліктні відносини. У двосторонніх правозастосовний орган (його посадова особа) є однією стороною. З іншого боку, правопорушників може бути один чи декілька.

Адміністративно-деліктні відносини розрізняються також за суб'єктом, що застосовує норми КУпАП, тобто, виходячи з підвідомчості справ про адміністративні правопорушення, адміністративні комісії, ними можуть виступати виконавчі комітети (виконавчі органи) сільських, селищних і міських рад, районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), місцеві господарські та адміністративні суди, апеляційні суди та Верховний Суд, органи Національної поліції, органи Державної прикордонної служби України, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), в тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, органи залізничного транспорту, органи морського і річкового транспорту, центральний орган виконавчої влади з питань цивільної авіації, органи автомобільного транспорту та електротранспорту, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, органи державного фінансового контролю, податкові органи, Національний банк України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, військові комісаріати, військова інспекція безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та ін.

За сферою виникнення адміністративно-деліктні відносини поділяються на: а) відносини в галузі охорони праці та здоров'я населення; б) відносини у сфері власності; в) відносини у сфері охорони

природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини; г) відносини у промисловості, будівництві та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів; ґ) відносини у сільському господарстві, пов'язані з порушенням ветеринарно-санітарних правил; д) відносини на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку; е) відносини в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою; є) відносини в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності; ж) відносини в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та технічного регулювання; з) відносини у сфері забезпечення громадського порядку і громадської безпеки; и) відносини у сфері забезпечення порядку управління; і) відносини у сфері здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення¹.

Адміністративно-деліктні відносини можна також поділити залежно від стадій та етапів провадження у справах про адміністративні правопорушення на такі групи:

а) відносини на стадії адміністративного розслідування у справі про адміністративні правопорушення (їх можна також поділити на відносини із порушення справи, встановлення її фактичних обставин, процесуального оформлення результатів розслідування, направлення матеріалів для розгляду за підвідомчістю);

б) відносини на стадії розгляду справи про адміністративне правопорушення (виокремити з їх сукупності можна відносини з підготовки справи до розгляду і заслуховування, заслуховування справи, ухвалення постанови, доведення постанови до відома);

в) відносини на стадії перегляду постанови у справі про адміністративні правопорушення, які можна поділити на відносини з оскарження, опротестування постанови, перевірки законності постанови, винесення рішення та реалізація рішення;

г) відносини на стадії виконання постанови у справі про адміністративні правопорушення, які можна поділити на відносини зі звернення постанови до виконання та відносини з безпосереднього виконання.

Також адміністративно-деліктні відносини можна поділити на майнові та немайнові, матеріальні й процесуальні, такі, що відбуваються в адміністративному порядку, і такі, що відбуваються у судовому порядку, тощо.

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 03.05.2020).

Адміністративно-деліктні відносини відіграють важливу роль у забезпеченні правопорядку, відновленні порушених прав та накладенні адміністративного стягнення. Вони відмежовуються від таких видів відносин, як кримінально-правові або відносини цивільно-правової відповідальності. Адміністративно-деліктні відносини не отожднюються з відносинами адміністративного примусу. Так, адміністративний примус – поняття ширше, оскільки охоплює адміністративне попередження, що не належить до адміністративно-деліктних відносин. Об'єктом же адміністративного права в цілому є здебільшого відносини адміністрування, що мають владно-управлінський характер. У свою чергу, об'єктом адміністративно-деліктних відносин є відносини щодо застосування адміністративного примусу (притягнення до адміністративної відповідальності). Таким чином, специфічність адміністративно-деліктних відносин полягає в тому, що вони не виникають з ініціативи владно-розпорядчого органу, а починаються з моменту вчинення адміністративного делікту.

Адміністративні правопорушення та кримінальні правопорушення є соціальними явищами, близькими між собою, межі між ними подекуди є дуже умовними. Однак, незважаючи на подібність окремих елементів адміністративно-деліктних відносин до кримінально-правових відносин, перші мають низку згаданих вище специфічних особливостей, що їх якісно вирізняють.

Адміністративно-деліктні відносини відмежовуються від інших схожих відносин, окрім об'єкта відносин, за низкою ознак. Зокрема, адміністративно-деліктні відносини значно відрізняються від інших видів юрисдикційної діяльності, що існують у межах кримінального та цивільного процесів, тим, що вони є менш деталізованою процесуальною діяльністю.

Виникнення адміністративно-деліктних відносин жорстко пов'язується з правовим імперативом – учиненням адміністративного правопорушення. Адміністративно-деліктні відносини виникають, коли є факт скоєння адміністративного проступку. Так, вони виникають, коли нормою права передбачено певну правомірну поведінку (загальні регулятивні адміністративно-правові відносини), а діяння порушує їх зміст у разі вчинення правопорушення. Таким чином, адміністративно-деліктні відносини виникають у зв'язку з учиненням адміністративного проступку, передбаченого КУпАП¹.

Також слід відмітити, що в певних видах справ про адміністративні правопорушення вчинені делікти межують з кримінальними правопорушеннями.

Адміністративно-деліктні відносини порівняно з кримінально-правовими та цивільно-правовими не є пов'язаними зі здійсненням

¹ Там само.

великої кількості процесуальних дій. У них не залучається багато учасників процесу, як під час кримінально-процесуальних відносин (збір доказів у справі, висунення обвинувачення, складання обвинувального висновку, оформлення значної кількості необхідних процесуальних документів тощо) [4, с. 71].

Основними галузями сучасного права є конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне, господарське, фінансове, банківське, трудове, інформаційне, сімейне, екологічне, виправно-трудове, міжнародне та ін. Виділення з-поміж інших норм права галузі адміністративно-деліктного права здійснюється за предметом правового регулювання (сукупністю суспільних відносин, що регулюються правом) і за методом правового регулювання (способом владного впливу держави на суспільні відносини).

Різноманітність суспільних відносин, що регулюються правом, зумовлює поділ права на окремі галузі. Галузі права різняться видами суспільних відносин, у нашому випадку – адміністративно-деліктних.

Виходячи з розглянутих ознак адміністративно-деліктних відносин, можна стверджувати, що вони мають свій окремий об'єкт та суб'єктний склад. Об'єкт адміністративно-деліктних відносин – це відносини із застосування заходів адміністративного примусу. До них належать такі відносини: деліктні (відносини адміністративного правопорушення), адміністративного з'ясування обставин (розслідування), відносини із попереднього розгляду матеріалів справи про адміністративне правопорушення, об'єктивної адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного делікту і наостанок відносини суб'єктивної адміністративної відповідальності. Тобто досліджувані відносини охоплюють сукупність відносин щодо заходів адміністративного примусу – попередження, припинення і покарання [1, с. 11–12].

Висновки

Отже, підсумовуючи все викладене, робимо висновок про те, що серед різноманіття правових відносин в Україні існує відносно відокремлена сфера відносин – адміністративно-деліктні. Виходячи з цього, можна стверджувати, що існує об'єктивна необхідність формування адміністративно-деліктного права.

Список бібліографічних посилань: 1. Шульга Є. В. Адміністративно-деліктні відносини в Україні в умовах євроінтеграції : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2018. 36 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/auto/24/1.pdf> (дата звернення: 03.05.2020). 2. Дембіцька С. Л. Адміністративний делікт як небезпека зростання правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 153–156. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2019/37.pdf (дата звернення: 03.05.2020).

3. Бандурка О. М., Тищенко Н. М. Адміністративний процес : підручник. Харків : Вид-во НУВС, 2001. 353 с. 4. Шульга Є. В. Специфічні ознаки адміністративно-деліктних відносин. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 70–74. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chkup_2017_2_17.pdf (дата звернення: 03.05.2020). 5. Муза О. В. Виникнення і розвиток адміністративно-деліктних правовідносин. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 1. С. 49–53. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzizvru_2014_1_12.pdf (дата звернення: 03.05.2020).

Надійшла до редколегії 07.05.2020

Panasiuk O. V. Issues of Defining Administrative and Tort Relations as an Object of Legal Research

The concept of administrative and tort relations, their social nature, features (properties, characteristics), specific features as a type of administrative and legal relations, structure (objects, subjects and content) and types of administrative and tort relations have been characterized. The grounds for the origin, change and termination of administrative and tort relations, their separation from other similar relations have been highlighted.

The author has distinguished three groups of subjects of administrative and tort relations. The first group of subjects are persons prosecuted for administrative torts. The second group includes the subjects of administrative and tort relations on the part of the state (agencies, officials). The third group of subjects includes all others (a victim, a lawyer, witnesses, etc.).

The following stages of administrative and tort relations have been distinguished: initiation of the case, consideration and resolution of the case, execution of the decision (resolution) in the case, appeal and protesting the resolution.

A number of characteristic features of administrative and tort relations inherent in other types of relations have been singled out. Administrative and tort relations have been compared with criminal and civil relations.

The peculiarity of the subject composition of administrative and tort relations has been determined, based on the presence of a public administration authority and its officials as a subject of administrative jurisdiction. Specific features of administrative and tort relations have been distinguished.

It has been determined that the structure of individual administrative and tort relations consists of subjects, object and content. Subjects of administrative and tort relations have been classified with the following types: 1) administrative offenders, as well as legal representatives of juvenile offenders; 2) officials authorized to use administrative coercion to prevent or terminate administrative offenses; 3) persons with administrative and jurisdictional powers; 4) persons who implement (perform) administrative penalties; 5) persons who are the third party in cases on administrative offenses.

The author has raised the topical and debatable issue of the legal status of legal entities of private and public law within administrative and tort relations (in particular, their tort legal ability).

Administrative and tort relations differ according to the subject that applies the norms of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, i.e., based on the jurisdiction of cases of administrative offenses, the scope of administrative and tort relations, and depending on the stages and phases of proceedings on administrative offenses. It has been also noted that administrative and tort relations can be divided into property and non-property, material and procedural, those that occur within administrative procedure and those that occur within court procedure, etc.

It has been concluded that there is a relatively separate area of relations – administrative and tort sphere among the variety of legal relations in Ukraine. Therefore, there is an objective need for the formation of administrative and tort law.

Key words: administrative and legal relations, a tort, administrative and tort relations, offenses, administrative liability.

